

УДК 377.091

DOI: 10.15587/2519-4984.2024.304927

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Н. В. Тихонова

The research analyzed the key issues of preparing future vocational education teachers for the economic recovery of Ukraine, particularly emphasizing the relevance and necessity of ensuring the economic component of their pedagogical training for the further development of entrepreneurial competence of students in vocational education, which will meet the state's needs during the post-war period in qualified specialists and workers. In the process of scientific research, a set of problems of preparing future vocational education teachers for professional activities in the context of post-war recovery of Ukraine was identified, particularly emphasizing the need for systematic updating of the content of pedagogical training taking into account the socio-economic factors that influence the labor market and determine the content of economic components of educational programs in vocational education. The research utilized methods such as analysis of scientific-pedagogical and socio-economic literature, periodicals, monographs; study of state standards, legislation in the field of education, qualification frameworks, concepts of competency-based approach, strategies for post-war recovery, etc., systematization of research results; interviews with specialists from the Ministry of Education, teachers in vocational education, educators and masters; pedagogical observations, and more. The author identified and justified the relevance of a number of key issues in preparing future teachers in preliminary higher and vocational education considering the economic component of pedagogical training, and also planned perspectives for further research on the readiness of future teachers to carry out their professional activities at the sufficient level, taking into account the modern requirements of the labor market for qualified specialists and workers, as well as the socio-economic factors in the country during the period of post-war recovery

Keywords: Post-war recovery, vocational education, entrepreneurial competence, competence approach, entrepreneurship, self-employment

How to cite:

Tykhonova, N. (2024). The problems of training future teachers of vocational education in the context of post-war economic recovery in Ukraine. ScienceRise: Pedagogical Education, 2 (59), 79–84. doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.304927>

© The Author(s) 2024

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Проблеми післявоєнного відновлення України наразі дуже актуальні. Держава будує певні плани та розробляє стратегії, залучає підтримку зовні та шукає ресурси всередині країни для відновлення економіки України. Всередині країни ресурсів залишається недостатньо, але основним нашим ресурсом є люди, а точніше, держава потребує кваліфікованих спеціалістів, робітників та підготовлених належним чином педагогів професійної освіти, які відповідають сучасним викликам та потребам ринку праці, необхідних для швидкого економічного відновлення держави після тривалих воєнних потрясінь.

Зміни в галузі професійної освіти України, а також сучасна державна політика спрямовані на європейську інтеграцію та стимулюють пошук більш досконалих форм та методів навчання, щоб задовольнити потребу у конкурентоспроможних кваліфікованих спеціалістах та робітниках, здатних до професійного самовдосконалення в сучасному суспільстві, яке постійно змінюється та трансформується.

На жаль, значна частина населення України не готова відповідати сучасним викликам. Це пов'язано з тим, що у більшості громадян відсутні не тільки необхідні, але й мінімальні знання в області фінансової грамотності та основ підприємництва, що призводить до низької мотивації пересічного громадянина ставати суб'єктом підприємництва або самозайнятою особою, хоча потреба в цьому є дуже актуальною, тому що підприємництво та самозайнятість може стати не тільки одним з основних джерел доходу та економічної зайнятості, але й рушієм розвитку післявоєнної економіки України. Тож формування підприємницьких навичок, розвиток підприємницької компетентності у здобувачів професійної освіти стають найважливішими завданнями економічного розвитку громадян України.

Якісно підготовлені майбутні педагоги професійної освіти необхідні для підготовки великої кількості кваліфікованих спеціалістів та робітників, яких потребує держава для післявоєнного відновлення.

Актуальність досліджуваної теми полягає у нагальній потребі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, готових розвивати підприємницьку компетентність у здобувачів освіти для економічного відновлення країни після війни.

2. Літературний огляд

Проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів вивчали В. Андрущенко та В. Бондар, у своїх наукових працях вони висловлювалися за внесення суттєвих змін у зміст підготовки педагогічних кадрів [1]; О. Огієнко аналізувала формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього вчителя [2]; ринок праці та проблеми модернізації підготовки кваліфікованих робітників досліджувала Н. Ничкало [3]; С. Сисоєва визначила сучасні аспекти професійної підготовки вчителя [4]; Єжова О. досліджувала організаційно-педагогічні умови педагогічного процесу, зокрема в закладах професійної освіти [5].

Щодо оновлення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів у своїх наукових працях висловлювалися такі науковці, як Л. Хоружа, яка вивчала у своєму дослідженні сучасні стратегії трансформації змісту педагогічної освіти [6].

Аналіз наукових джерел виявив, що проблема підготовки майбутнього педагога актуальна в наукових розробках як українських, так і закордонних вчених, таких як Еспіноза М., Фернандес І., Мартінез Д., Картегена Ф. У своєму дослідженні вони спираються на Європейську рамку підприємницької компетентності та наголошують на необхідності розробки моделей та практичних довідників для педагогів з економічних дисциплін, які допоможуть визначити зміст їх навчальної діяльності, також дослідники вважають критично важливою підготовку викладачів як у технологічних, так і педагогічних напрямках [7].

Авторами дослідження Льв Вай, Д. Чен, В. Ша, Ванг Д., Ан Л. В. Д, Чен Т. Д., Хуанг К., Хуанг В., Хуанг Л. було проаналізовано вплив підприємницької освіти на підприємницькі наміри з точки зору теорії планованої поведінки, також експериментально підтверджено, що навчання основам підприємництва, організація та проведення конкурсів бізнес-планів і підтримка підприємницької практики позитивно впливають на розвиток підприємницької компетентності [8].

Науковцями вивчаються різні її компоненти підготовки педагога до здійснення професійної діяльності: зміст та сутність професійної підготовки (А. Бойко [9], О. Дубасенюк [10] та ін.); види та напрями підготовки – С. Гончаренко [11].

Вивчення педагогічної літератури з досліджуваної проблеми показує, що авторами представлені різні складові професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема професійна підготовка пов'язується з опануванням студентами великим обсягом знань, але досліджень про економічну складову підготовки майбутнього педагога професійної освіти у науковій літературі недостатньо.

Новизна проблематики досліджуваної теми полягає в тому, що економічна складова змісту педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти в контексті післявоєнного економічного від-

новлення України, забезпечення готовності педагогів до здійснення професійної діяльності, зокрема розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти, до цього часу ще не знайшла відображення у науковому дискурсі.

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати проблеми підготовки майбутніх педагогів професійної освіти з урахуванням сучасних викликів в освітній та соціально-економічній сферах для післявоєнного економічного відновлення країни.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати теперішній рівень підготовки майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності та дослідження цій сфері.

2. Сформулювати проблеми педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти до здійснення ними професійної діяльності.

3. Обґрунтувати актуальність та необхідність забезпечення економічної підготовки майбутніх викладачів професійної освіти для підготовки кваліфікованих спеціалістів та робітників під час післявоєнного відновлення.

4. Визначити сучасні вимоги до економічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти.

4. Матеріали та методи

Дана наукова розвідка спирається на наступні методи науково-дослідної роботи:

1. Теоретичні – аналіз науково-педагогічної та соціально-економічної літератури, періодичних видань, монографій; вивчення державних стандартів, законодавства у сфері освіти, рамки кваліфікацій, концепції компетентісного підходу, стратегій щодо післявоєнного відновлення тощо, систематизація результатів дослідження.

2. Емпіричні – бесіди, інтерв'ю зі спеціалістами МОН, викладачами передвищої та професійної освіти, педагогами та майстрами; педагогічні спостереження тощо.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Рівень розвитку компетентності майбутнього педагога професійної освіти є показником його готовності до професійної діяльності та активної ролі у суспільному житті. У документах, які окреслюють засади освітньої політики України (Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про професійну освіту», державні стандарти тощо), реалізацію компетентісного підходу проголошено концептуальним орієнтиром для здійснення змін у державній освітній системі.

Компетентісний підхід в освіті визначається одним з провідних напрямків удосконалення системи освіти в Україні, що забезпечує підготовку кваліфікованих спеціалістів, які є професіоналами та орієнтуються в суміжних галузях діяльності, готових до постійного професійного росту та мобільності, самоосвіти та освіти впродовж життя.

Період післявоєнного відновлення економіки України висуває нові вимоги до компетентності ква-

ліфікованих спеціалістів та робітників. Розвиток самозайнятості та підприємництва тісно пов'язується з формуванням підприємницької компетентності у здобувачів професійної освіти. Адже саме підприємницька діяльність є найважливішою основою розвитку економіки в нових післявоєнних умовах.

На жаль, українська система професійної освіти не відповідає сучасним потребам та викликам на ринку праці. У процесі професійної підготовки майбутнім педагогам професійної освіти не надається чіткого розуміння того, що в майбутньому їм та їхнім студентам чи учням обов'язково доведеться вступати в підприємницькі відносини протягом усього життя, якщо не за бажанням, то в разі потреби. Однак без чіткої орієнтації у сферах фінансової грамотності та підприємництва неможливо забезпечити конкурентоздатність та готовність до здійснення професійної діяльності майбутнього педагога професійної освіти.

Але розвиток підприємницької компетентності не є самоцілью під час підготовки здобувачів професійної освіти, що більше, значна частина студентів не пов'язує своє майбутнє з самозайнятістю чи підприємництвом. Однак, в умовах економічної кризи у кожного громадянина і, зокрема, у педагога професійної освіти після здобуття вищої освіти повинні бути сформовані необхідні компетентності, зокрема підприємницька компетентність, тобто майбутній педагог має опанувати економічну складову змісту освітньої програми педагогічної освіти. Навіть не займаючись підприємництвом, людина постійно вступає в підприємницькі відносини (наприклад, участь у бізнес проектах у галузі освіти, обрання товарів та послуг, укладення угод тощо).

Тож, із позицій розвитку підприємницької компетентності система освіти має сприяти зміні ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів усіх напрямків, озброювати студентів сучасними знаннями, уміннями та навичками в галузях фінансової грамотності та підприємництва, мотивувати майбутніх педагогів займатися цією діяльністю, отримувати досвід підприємницької діяльності. Це вимагає пошуку та впровадження нових підходів до змісту та організації освітнього процесу на всіх рівнях професійної підготовки майбутніх педагогів.

Вище зазначені суперечності актуалізують розв'язання важливої соціально-педагогічної проблеми – розвитку підприємницької компетентності студентів у процесі їхньої професійної підготовки як майбутніх педагогів.

Не випадково в Концепції «Нової української школи» підприємницьку компетентність виділено серед основних компетентностей в освіті, яку запропоновано українськими дослідниками, Європейським Парламентом та Радою Європи. Підприємницька компетентність проявляється в уміннях генерувати ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя, дає можливість майбутнім педагогам підвищувати свій професійний та соціальний статус та добробут, а також сприяти розвитку суспільства і держави під час підготовки кваліфікованих спеціалістів та робітників.

Отже, тема підприємницької компетентності та підприємницької освіти у всі часи була дуже актуальною в освітньому та науковому середовищі, зок-

рема підготовка майбутніх педагогів професійної освіти сприятиме якісній підготовці кваліфікованих спеціалістів та робітників для потреб післявоєнного відновлення нашої держави.

Раніше професійна освіта в Україні була спрямована на отримання знань, умінь й навичок, які були необхідні для реалізації професійної діяльності, в сучасному соціально-економічному та освітньому контекстах професійна освіта додатково спрямована на розвиток необхідних протягом життя та здійснення професійної діяльності компетентностей, зокрема на підприємницьку компетентність.

На сьогодні в професійній освіті утворилася низка суперечностей, яка вимагає нагального усунення, зокрема:

- між необхідністю готувати педагогів, здатних до ведення підприємницької діяльності (виконувати професійні обов'язки або застосовувати в життєвих ситуаціях) через формування їхньої підприємницької компетентності та невідповідністю підходів до вирішення цього завдання в педагогічній науці та освіті;

- між невідповідністю змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх педагогів до участі в підприємницьких відносинах відповідно до вимог часу;

- між потребою у зміні ціннісних орієнтацій та відсутністю мотивації до змін у майбутніх педагогів передвищої та професійної освіти;

- між недостатньою престижністю професії майбутніх педагогів та високими вимогами до рівня та якості їхньої педагогічної підготовки.

Автором було визначено та обгрунтовано наступні проблеми підготовки педагогів професійної освіти до розвитку у здобувачів освіти підприємницької компетентності:

- недостатній рівень та якість знань, навичок майбутніх педагогів професійної освіти у сферах фінансової грамотності та підприємництва;

- недостатній рівень мотивації педагогів професійної освіти до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти;

- відсутній або незначний досвід підприємницької діяльності у педагогів професійної освіти;

- неготовність майбутніх педагогів професійної освіти до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти;

- недотримання приватними закладами освіти державних стандартів професійної освіти, якості освіти у відповідності до держстандартів;

- недостатній рівень методичного та матеріального забезпечення закладів професійної освіти;

- недостатній рівень розробки та введення інтегрованих вибіркового курсів з фінансової грамотності та основ підприємництва у закладах професійної освіти;

- відсутність підприємницької практики (діяльність кластерів), стажування, низький рівень мобільності, залучення до імплементації проєктів;

- недостатній рівень мотивації майбутніх педагогів до самоосвіти та освіти впродовж життя;

- необхідність врахування соціально-економічних умов в країні після воєнного стану при плануванні змісту освітніх програм з підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності;

- забезпечення єдності теорії і практики в економічній складовій підготовки майбутніх педагогів;
- необхідність врахування демографічних та соціально-економічних змін на ринку праці, проблем порушення прав людини, зокрема проблем торгівлі людьми;

- недостатня престижність професії педагога;
- необхідність у зміні ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів.

Отже, сучасні вимоги до економічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти:

- знати законодавство України про підприємництво;

- знати основи економіки;

- мати теоретичні знання та практичні навички з фінансової грамотності;

- мати теоретичні знання та практичні навички з основ підприємництва;

- складати та обґрунтовувати бізнес-план з бюджетом;

- навички підготовки грантових заявок та участі у проєктах;

- проходити підприємницьку практику чи стажування або документально підтверджений досвід підприємницької діяльності (самозайнятості, соціального підприємництва).

Практичне значення. Отримані в ході дослідження результати можуть бути застосовані для подальших досліджень з метою поліпшення якості та рівня підготовки майбутніх педагогів професійної освіти для здійснення ними професійної діяльності у сучасних соціально-економічних умовах.

Обмеження дослідження. Дослідження проводилося в онлайн форматі, результати можуть мати вплив на отримані результати.

Вплив умов військового стану. Воєнний стан в Україні вплинув на проведення дослідження, яке відбувалося в умовах певного обмеження - в онлайн форматі, отримані результати дослідження показали необхідність змін в системі освіти, зокрема в підготовці майбутніх педагогів професійної освіти внаслідок змін в соціально-економічній сфері. З'явилася потреба у перегляді змісту освіти, який має містити економічну складову підготовки майбутніх педагогів професійної освіти для післявоєнного відновлення економіки України.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження проблем підготовки майбутніх педагогів професійної освіти вимагають, на думку автора, регулярних наукових розвідок, систематичного оновлення змісту освітніх програм з підготовки майбутніх педагогів та його узгодження з соціально-економічними та освітніми чинниками, які впливають напяму або опосередковано на підготовку педагогів до здійснення професійної діяльності. Також автор вважає доцільним дослідити методи покращення підготовки майбутніх педагогів професійної освіти для здійснення ним професійної діяльності у сучасних соціально-економічних умовах.

6. Висновки

Аналіз науково-педагогічної та соціально-економічної літератури, періодичних видань, моног-

рафій, вивчення державних стандартів, законодавства у сфері освіти, рамки кваліфікацій, концепції компетентного підходу, стратегій щодо післявоєнного відновлення, проведені бесіди та інтерв'ю зі спеціалістами МОН, викладачами передвищої та професійної освіти, педагогами, майстрами, а також педагогічні спостереження, дозволили сформулювати наступні висновки під час наукової розвідки:

1. В дослідженні було проаналізовано теперішній рівень підготовки майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності та дослідження у цій сфері, зроблено висновок про необхідність та актуальність впровадження економічної складової підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, які зможуть підготувати кваліфікованих спеціалістів та робітників згідно з вимогами сучасного ринку праці для післявоєнного відновлення економіки країни.

2. Сформульовані проблеми педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти до здійснення ними професійної діяльності, зроблено висновки про недостатній рівень їхніх знань та навичок у сферах фінансової грамотності та підприємництва, брак досвіду підприємницької діяльності, неготовність педагогів до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти, недостатній рівень мотивації до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти; недотримання приватними закладами освіти державних стандартів професійної освіти, недостатній рівень методичного та матеріального забезпечення закладів професійної освіти, зокрема розробки та введення інтегрованих вибіркового курсів з фінансової грамотності та основ підприємництва; відсутність підприємницької практики (діяльності кластерів, імплементації проєктів, стажування, мобільності тощо), недостатній рівень мотивації майбутніх педагогів до самоосвіти та освіти впродовж життя; забезпечення єдності теорії й практики в економічній складовій підготовки майбутніх педагогів; необхідність врахування соціально-економічних умов в країні після воєнного стану при плануванні змісту освітніх програм з підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності, врахування демографічних та соціально-економічних змін на ринку праці, проблеми порушення прав людини, зокрема проблеми торгівлі людьми; недостатню престижність професії педагога, необхідність у зміні ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. На думку автора, сформульовані у дослідженні проблеми заважають майбутнім педагогам професійної освіти у підготовці до здійснення ними професійної діяльності на якісно новому рівні, який вимагає суспільство та держава на даному етапі розвитку.

3. Обґрунтовано актуальність та необхідність забезпечення економічної підготовки майбутніх викладачів професійної освіти для підготовки кваліфікованих спеціалістів та робітників під час післявоєнного відновлення, оскільки під час післявоєнного відновлення України буде потреба у великій кількості підготовлених майбутніми педагогами професійної освіти кадрів, які будуть здійснювати професійну діяльність за новими освітніми програмами та держстандартами. Отже, підготовку нових програм, розробку та введення інтегрованих курсів треба запланувати.

4. Під час дослідження було визначено сучасні вимоги до економічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти: знати законодавство України щодо підприємництва; знати основи економічної теорії; опанувати теоретичні знання та практичні навички з фінансової грамотності; теоретичні знання та практичні навички з основ підприємництва; скласти та обґрунтувати бізнес-план з бюджетом; мати навички підготовки грантових заявок та участі у проєктах; проходити підприємницьку практику чи стажування або документально підтверджений досвід підприємницької діяльності (самозайнятості, соціального підприємництва). Наразі дуже важливою є економічна складова підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, оскільки у суспільства та держави є потреба в економічному зростанні та, принаймні, виживанні у післявоєнних умовах економічного відновлення.

Нааявність низки проблем підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, таких як недостатній рівень та якість знань, навичок майбутніх педагогів професійної освіти у сферах фінансової грамотності та підприємництва; недостатній рівень мотивації педагогів професійної освіти до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти; відсутній або незначний досвід підприємницької діяльності у педагогів професійної освіти; неготовність майбутніх педагогів професійної освіти до розвитку підприємницької компетентності у здобувачів освіти; недотримання приватними закладами освіти державних стандартів професійної освіти якості освіти у відповідності до держстандартів; недостатній рівень методичного та матеріального забезпечення закладів професійної освіти; недостатній рівень розробки та введення інтегрованих вибіркових курсів з фінансової грамотності та основ підприємництва у закладах професійної освіти; відсутність підприємницької практики (діяльність кластерів), стажування, низький рівень мобільності, залучення до імплементації проєктів; недостатній рівень мотивації майбутніх педагогів до самоосвіти та освіти впродовж життя; врахування соціально-економічних умов в країні після

воєнного стану при плануванні змісту освітніх програм з підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності; забезпечення єдності теорії і практики в економічній складовій підготовки майбутніх педагогів; демографічні та соціально-економічні зміни на ринку праці, проблема порушення прав людини, зокрема проблема торгівлі людьми; недостатня престижність професії педагога; необхідність у зміні ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, - заважає, на думку автора, майбутнім педагогам професійної освіти здійснювати професійну діяльність на необхідному рівні.

Також автором статті було сформульовано сучасні вимоги до економічної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, які містять знання законодавства України про підприємництво, основ економіки, фінансової грамотності та підприємництва, вміння складати та обґрунтувати бізнес-план з бюджетом, навички підготовки грантових заявок та участі у проєктах, проходження підприємницької практики чи стажування або мати документально підтверджений досвід підприємницької діяльності (самозайнятості, соціального підприємництва).

Конфлікт інтересів

Автор не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автор підтверджує, що не використовував технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Література

- Андрущенко, В. П., Бондар, В. І. (2010). Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухолинського. Серія: Педагогічні науки, 28, 12–20.
- Огієнко, О. І. (2013). Формування готовності до інноваційної діяльності як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7 (33), 54–162.
- Ничкало, Н. Г. (2004). Ринок праці і проблеми модернізації підготовки кваліфікованих робітників. Професійно-технічна освіта, 1, 4–12.
- Сисоева, С. О., Регейло, І. Ю. (2016). Зміст підготовки докторів філософії у галузі освіти в університетах США. Педагогічний процес: теорія і практика, 2, 86–93.
- Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя, Психолого-педагогічні науки. 2014. № 3. С. 39–43.
- Хоружа, Л. Л. (2020). Сучасні стратегії трансформації змісту педагогічної освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка, 33, 8–16.
- Espinosa, M. P. P., Fernandez, I. M. S., Martinez, J. G., Cartagena, F. C. (2020). Education for entrepreneurship in Secondary Education: teachers' opinions about the current state and future possibilities in European contexts. Bordon-Revista De Pedagogia, 72 (2), 153–172.
- Lv, Y., Chen, Y., Sha, Y., Wang, J., An, L., Chen, T., Huang, X. et al. (2021). How Entrepreneurship Education at Universities Influences Entrepreneurial Intention: Mediating Effect Based on Entrepreneurial Competence. Frontiers in Psychology, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.655868>
- Бойко, А. М., Дем'яненко, Н. М. (2014). Педагогічна інноватика: від термінологічного обґрунтування до критеріїв упровадження. Проблеми освіти, 78 (1), 19–26.

10. Дубасенюк, О. А.; Дубасенюк, О. А. (Ред.) (2014). Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 12–28.

11. Гончаренко, С. У., Тараненко, І. М. (2014). Професійна компетентність майбутнього педагога як актуальна проблема вищої освіти. Редакційна колегія, 211.

Received date 16.04.2024

Accepted date 21.05.2024

Published date 31.05.2024

Тихонова Наталія Василівна, аспірантка, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», вул. Генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, Україна, 84116

E-mail: tykhonovanv@gmail.com